

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշխարիոյ համար	համար
սարեկան	12 փր.
վեցամսեայ	7 "
Արտասահմանի համար	15 փր.
վեցամսեայ	8 "
Անկերհայի համար	3 փր.
վեցամսեայ	1.50 "

Ինքնուրույն տպարանի տնօրէնի համար 40 սանթիմիտ իսկ վերջին երեսին համար 20 սանթիմիտ: Երեքին աւելի անգամներու համար 20 օ/օ զեղչ կրնայ:

Հասցեայի համար 40 սանթիմիտ է:

ՃԱՌՄՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳՈՅԻՆ ԲԱՂՄԲԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏ ԲԱՎՈՒՄ ԶՈՐԵԲՈՒՄ ԵՒ ԾԱՌԱՅՈՒՄ

ОТГОВОРНИКЪ: СТЕПАНЪ КАНАРИЯ

Դասակ եւ որում զիկն խմբագրութեան հասցիին

Годакция на вѣстникъ "Шаржумъ" Варна

Redaction du journal "Charjoun" Varna (Bulgarie)

Պաշխարիոյ համար

15 ԱՍԻՏԻՄ Արտասահմանի վեցամսեայ

20 ԱՍԻՏԻՄ

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ՔԱՐԿԱՆՈՐԴ ԿՐՈՒՄՈՐԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸՍԻ ԵՒ ԿՐԻՒՄԻ ԿԶԱՐԻ

Café Promenade
Vienna

Այս շքեղ սրճարանը կը գրտնուի Վիեննայի Թոմասի քարափին վրայ: Կրտսեան զանազան հայերէն թերթեր: Առ հասարակ բոլոր հայ կամ արեւմտեան վաճառականները այս տեղ կը յաճախեն: Ուստի օտար երկիրներէ եկող հայերը կը հրաւիրուին գիտել հոս ուր պիտի գտնեն իրենց յարմար գիւրու-թիւնները և անհրաժեշտ տեղեկութիւնները:

ՉԵՐԱԶ—ՍԵՆԻՔՈՎ ՎԷՃԸ

Անցեալները մեր Բարիկի թղթակցին հազորդած Չերազ—Սենիքովի վեճին լուրը տպելով՝ քանի մը գիտողութիւններ ալ վեր կողմէն բրած էինք այդ առթիւ:

Սենիքովի թուով կը հրատարակուի ինչ վեճին վրայ մտաբանելով թղթակցութիւն մըն այն որ կը հարկադրէ մեզ ընդ իրենց այս մասին մեր ունեցած կարծիքը:

Ինչ կրնա ըստ ինքեան այլ մտաբանելով Չերազի մը յուրյն ըլլալով, բնականաբար այնքան մեծ ազդեցիկ պիտի չի յարուցանէր ու Տօք. Սենիքովի ալ անքան յուզում չի պատճառէր: Եթէ Պ. Չերազի կողմէ ըստած չըլլար:

Չերազը, որ նախկին նմանօրինակ պատգամաւորութեան մը մէջ պատուիրակ եղած է, պարզապէս ըսել կուզէ իր գրութեան մէջ թէ՛ այդ պատգամաւորութիւնը ֆիասոքօ մը եղաւ անոր համար որ իրեն պէս «թրքաճայ գործերու» ծանօթ մէկը չի զրկեցին ու ելան Սենիքովը զրկեցին, մինչդեռ ինք էր միայն այդ գործին ամենէն յարմարագոյնը: Իր ոճը կը մատնէ զայն, թէեւ ինք խուսափած ըլլայ բացէ իրաց ըսելու:

Պէտք է սակայն ընդարձակօրէն քննել հոս պատգամաւորութեան ձախդուածքին մասը: մասն պատճառները: Եթէ այս վերջին պատգամաւորութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ ցանկացուած կատարելութիւն չէր ներկայացներ, ապիպ զինքը անյաշոյ արգիւնքի մը մատնելու չափ մեծ պատճառ մը չի պիտի ըլլար, եթէ քաղաքականութեան նպատակով մէկ շրջանին և տէրութեանց գէպի մեզ աւելի բարեացակամ տրամադրութեան հանդիպէր:

Իրեն Չերազի հարցնենք, ի՞նչ պէս կը հաւատայ, նախորդ պատգամաւորութեան յարաբերական յաշոյութիւնը արդեօք իր ճարտարագիտութեան պարտական կընդունի: Բայց սուկայի պիտի ըլլար ատանկ յաւակնութիւն մը: Անգամ մը աչքի առջեւ բերէք բոլոր նպատակներ հանգամանքները 78ի քաղաքականութեան, հակառակ մեր ազդովին անպատաստութեան: Յիշեցէք որ, ընդհանուր քրիստոնեայ ազգութեան մը պատուովին համար, զի սոր ախիւթ թմալ ամէն էր մեծ պատու: Թեան մէջ նախաճանաչութեան վերջին մէջ համաձայնութիւնը զօրութեամբ քաղաքացիներու քրիստոնեայ ազգութեանց բազմաթիւ ճամարներու մէջէն, ետքը, մտաբերեցէք թէ ներսէն պատրիարքի պատգամաւորութիւնը, ընդունինք, իր բոլոր արժանիքներով, և միանգամայն բոլորովին նպատակով հանգամանքներով շրջապատուած (քանի որ Սուլթանը և Սենիքովի մասնաւորապէս հրահանգած էին պատրիարքը որ այդ պատգամաւորութիւնը զրկէ, ամէն յաշոյութիւն երաշխաւորելով), ստիպուեցաւ երկար օրեր մուրացկանի պէս գուռնէ գուռ թափառելու, քաշքշուելու, մերժուելու, և հազու ոչօրմութեան մը պէս կրցաւ բան մը ստանալ, այն ալ շնորհիւ Սան—Սթեֆանօի զաշնագրութեան մէջ հայկական հարցը ար-

գէն ընդգծուած ըլլալու հանգամանքին:

Աստեղ ոչ մէկը գոյութիւն չունէր այս վերջին պատգամաւորութեան ատեն: Ընդհակառակը, բոլոր պետական անձերը հայկական հարցէն հեռու կը փախչէին, ու կը փախչին միշտ իրրեւ վտանգաւոր անտէ մը, ի՞նչ պիտի կրնար ընել եթէ լար աշխարհական պատգամաւորը, որ Թրքահայոց գործերուն «լուստեղեակ» է անյուշտ: Օրինակը մէջտեղն է. ի՞նչ կրցաւ ընել Լահէի անցեալ համաձայնութիւն ատեն: Ասկէ զատ շիկար արդէն պատրուակ մը, պատրաստ առիթ մը ինչպէս Պերլինի համաձայնութիւնը, եթէ Չերազ ըսէ թէ պատգամաւորութեան ուղարկուած ինքնին աւելորդ էր, տարբեր խնդիրը հարկ չիկար ծանրանալու անձերուն աւելի կամ նուազ յարմարութեանց վրայ: Մանաւանդ իր կողմէ, զրտեսակ մը քոչվէկ ըլլալով այնուհետքը, յայտարարութիւնը բամբակեղի ձեւ տալու է:

Այս տեսակետով մենք արդարացի կը գտնենք Սենիքովի պատգամաւորութեանը, որ ինչու նուազ ընդգծուած, բուն ու անկեղծ գալորթի արտայայտութիւնն է: Անյուշտ մենամարտը լուսագոյն միջոցը չէ այս տեսակ խնդրի մը լուծման, բայց մենք ալ արգէն յոյս յայտնած էինք և վստահ ենք որ զայրութի բուն տրամադրութեան մը պահուն արտայայտուած այդ պահանջը տարբեր ճամբով մը գահացուելու միջոցը պիտի գտնեն երկուստեք վիճողները շրջապատող անձինք:

ՇՄՍԱՄ

ՆԱՍԱԿ ԲԱՐԻՉԵՆ

ՉԵՐԱԶ—ՍԵՆԻՔՈՎ ՎԷՃԸ

Անցեալ նամակովս աճապարանօք յայտնած էի, քանի մը համատարողութիւն զէպ մը, որ կատարեալ պէս նորօրինակ է մեր ազգային պատմութեան մէջ, — այն է՝ սուր 110

մը երկու հայ գործիչներու միջեւ: Ետտ բաներու ակնաւորու հղանք վերջին քանի մը տարիներու հայկական հսկայ կատակերգութեան մէջ, բայց ոչ երբէք նման տեսարան մը ծիծաղելիութեամբ հանդերձ եկեր իր: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ քան է սուր պատճառներով իմացաբար մարմինն գովարանել Սենիքովի մը վարմունքը, որ ոչ մէկ կերպով ալ արդարանալի է Մենամարտի անձնու ապուշ սրտեմը, որ ուրիշ շունչէ եթէ ոչ քաղաքակիրթ վայրենութիւն մը, երբեք չէինք յուսար տեսնել մեր մէջ, Բայց, ֆրանսական սովետութեան հովիւր մեզ ալ վարակել սկսած են, Դրդապատմութեանց ցուցարած էինք անցեալ անգամ ընդգծուած մը: Սուսկով Չերազ վերջին կաթողիկոսական պատուիրակութեան մասին, կը գրէր սուր տողերը, առանց անուան, «Ուստի խարհակալան պատգամաւորը ուսուսահայ ըմբռնակ մը թի տեղեակ թիւրքաճայ գործերուն»:

Իրաւ է որ Չերազ ինքնազով ու ինքնափառ ցնցած ու խոփած պատու մը ըլլալու է սամանուած, որ ան պարագայի տակ կուզէ իր եզր առաջ քշել, իր որդալի գոյութիւնով զբաղեցնել իր թերթը կարգացողները, սակայն եւ անպէս, այդ գրուած ստորագրութեան վրայ ալ ան մեծ սխալ մը: Աստուծոյ ցարժանքով Չերազի շքեղութիւնը պէտք է լինէ արժեքներ կաթողիկոսական պատգամաւորութեանը, որ ինչպէս փոխուեցաւ կատարելութեանը, որովհետեւ մտաւոր անհրաժեշտութեան թէ աշխարհական, անտակ էին նման ձեռնարկի:

Սենք մեր սեփական տեսակցութիւններէն կրնանք եզրակացնել թէ՛ նամանաւանդ կղերական անգամները անճարակութեան ու ապիկարութեան կատարեալ մարմնացումներ էին: Մանաւորապէս վարձատան սրբազան, գացած տեղը փորագրուն խնդալէն ու բերանը ծամծմելէն զատ ուրիշ պաշտօնի ընդունակութիւն չունէր ու աւելի կը վայելէր իրեն վանքի մը հեղգ անկիւնը՝ քան երոպական քաղաքագետներու առաջ, որպէս ազգի մը ներկայացուցիչ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի Սենիքովի, անոր եւս կարելի է ըսել որ իր պաշտօնին լուստեղեակ մէկը չէր: Այս պարագան շեշտուեցաւ չափաւոր կողմէ, եւ, եթէ չեմ սխալիք, Չերազը ցարժանքով կողմանէ: Ետտ անհրաժեշտ է իմացաբար Բայց յանկարծ կլլել ասոր համար

մենամարտի կանչել մէկը՝ շիտակը անբացատրելի է :

Չերագ վերջնականորէն մերժած էր մենամարտ եւ իր լիազօրները, առանց իր հաւանութեան, խնդիրը փակած էին սա կերպով. — որ Չերագ գրեւոր եւ հրատարակուեալ ներում խնդրէ ա խաղը ետ առնէ : Մեղիքով կընդունի պայմանը, բայց, Չերագ լինելով այդպիսի որոշման մը կայացումը, անմիջապէս կիմացնէ Մեղիքովի թէ իր լիազօրները սխալ են հասկցած եւ թեք եւ ո՛չ մէկ կերպով համարձակ է հրատարակուեալ ներում խնդրելու որոշումին : Զանի որ կընդունի գրածները ճիշդ :

Երկար վեճերէ վերջ պայմանաւոր կը տրուի Չերագի 48 ժամ որոշելու մին կամ միւրը : — Մենամարտ կամ ներում : Իսկ Չերագ կը պնդէ ընդերքի չեզոք ատենանի մը գումարման վրայ, հոն ըննելու համար խնդրէր :

Երեկ առաւօտ (ցեկա. 14) կը լեզրանալ 48 ժամու պայմանաւորը, բայց զիս չեմ գիտեր թէ ինչ եղաւ : Թէ որ այսպէս շարունակուի առիտ մըն ալ կը քաջաբով առանց մասնագոր որոշման մը յանգեալու :

Մակնայն ժամը մեր վրայէն. — եթէ այլ կերպ Մեղիքով չուզեր ամբողջ ազգի մը արհամարհանքին արժանանալ, որուն մէջ տարակոյս չըկայար համակիրներու շարք մըն ալ անի : Իրեն կը մնայ վաղ անցնիլ մենամարտ ընելու սովորուած փառքին եւ իս քաջելով նետուած ձեւերը, գրեւորուեալ քաջաբանիքով որ գիտակից մարդու մայիլ եղանակով մը, ատենանի մը մէջ փակել խնդրէր :

Եթէ արդարացի է իր բողոքը, հոն ալ երեւան կուգայ եւ այն ատեն ալ կարող է պահանջել որ ետ առնուի, հրատարակուեալ, ինչ որ գրուած է :

Դեկտ. 15

Մենակ

Գ Գ Ր Ո Յ Ո Ւ Կ Ա Ն
ԱՌՈՎ ՆԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հիւժեմարտի համաժողովը, որուն քառակցեցան ամէն կերպիքներու բըժշկական ասիստիքները, ուշադրաւ խնդիր արեւ այ յոգեց. այն է որոշողական աստղաբանութեան կընդգրկելը : Ասիկայ բաղաձայնի նոր հարց

Գ Ր Ե Յ

ՄԳՏԱՎ ՄԻՌՈՍ

ՊԱՅՐ ԲԱՆՖԻԼ

(Թարգմանուած Ֆրանսերենէ)

Արքայաժողովը (7) կը ճանչնար Հայր Բանֆիլը որ ստէպ յարաբերութեան մէջ էր աստղաբանութեան հետ եւ ամէնուն պէս, Արքայ ժողով ամառի ամառից հետեւ կը նկատեր Հայր Բանֆիլը : Գիտակից անոր գործած ցածու թիւերնուս : Այն դիւրութեամբ որ կուենան բոլոր լաւատեսները յանկարատից շինելու (7) Արքայ ժողովը հերոսն է վէպին ուրիշ քաղաքները այս հաստատները

մը չէ. գիտական թէ բժշկական, մանկավարժական թէ աստղաբանական ամէն կաճառներ այս խնդիրը ուսումնասիրութեան նիւթ բրած են ամէն ժամանակ եւ ամէն երկիրներու մէջ, բայց անոր կարեւորութիւնը այնքան բարձր ըմբռնուած է որ չի դադարի խորհրդակցութեան նորանոր բովերէ անդնելէ : Մարդ իր կեանքին ամենէն թարմ տարիքը կանցնէ դպրոցին մէջ, այս տարիքին մէջ է որ ժողովը հիւանդութիւնները գիւրաւ կիրարկէ : Ինչպէս որ համաժողովին մէջ ալ գիտելու սուսին այս բանը նշանաւոր բրօքիստիքները :

Արդէն, ուր որ ժողովը հաւաքուած կայ, դպրոց, գործանոց, այնատանոց եւն, հոն բախ գրած են այնքան արտաբերութեամբ, եւ այս արտաբերութեամբ անհնար է թանկարկելու ինչն է հիւժեմարտը : Միանկ այս ատիւր բուսական զօրաւոր պատճառ մըն է որ վարիչներ եւ դաստիարակութեան մեղիքներ հոգն ստանձնած մարմիններ վերջին աստիճան հոգ տանին դպրոցական աստղաբանութեան, ինչ որ մեր մէջ շատ զանց ատենուած խնդիր մըն է :

Հիւժեմարտի համաժողովին ամենէն աւելի շեշտեց դպրոցներու շինքին նպատակայարմար հաստատութիւններ ըլլալու պէտքին վրայ, կարեւոր համարեց որ վարժարանները շինուած ըլլան օդասուն վայրեր : Եւ փոփոք յայտնեց որ աստղաբանական տեսակէտով հարկ եղած պայմանները չի ներկայացնող վարժարաններու մէջ ըստ կարելոյն հոգ տարուի այս թեւրին լրացնելու : Դժբաղդարար այս երեք կէտերէն ս՛չ մէկուն կը տարուի պէտք եղած խնամքը : Արդէն գիտենք որ մեր վարժարաններու շինքերն աստղաբանական ո՛ր խնդիր բնական պայմաններ կը գոհացնեն, մեծ մասամբ շինուած ըլլալով հնուց ի վեր, իսկ նոր շինուածներու ճարտարապետութիւնն ստանձնած են այնպիսի մարդիկ, որք թերեւս ամէն խնդիրէ կը հասկնան, բայց բացարձակապէս անտեղեակ են մանկավարժական պահանջներու :

Մեր վարժարանները առ հասարակ հին շէնքերն են, որոնք օդասուն վարժարաններու գոյնը, բայց եւ թէ օդաւէտ վայրեր չեն շինուած, գոնէ հոգ չի տարուիլ որ միտութեան, քիչ հասեր առաջ գալու անպատեհութիւնները վերցուին, գոնէ հոգ չի տարուի որ պատուհանները լայն ցուրն, կամ նոր պատուհաններ ընդհատ

յանդուզն եւ եղեռնական Ֆրագիրներ, աստիճան յանն աննելու անգնց խորք թափանցելու նեղութիւնը, Արքան, այն առաւուն, Հայր Բանֆիլը միտքը բերելով մէկ վարկեանի մէջ, տարտամօրէն ուրուագծած էր շանթածի հիւանալի ծրագիրներ որոնք իր հանրածանօթ հեղինակութեամբ, իր ներշնչած սարսափովը յովողութեան միայն կրնային յանգիլ :

Ուստի շտապով Ռէնօ մեկնած էր, իր գաղափարները ասիական անստոյգ եւ խառնափոխ, բայց գիտուածին վստահելով զանոնք կարգադրելու հոգը, երբոր ատենը գար :

Յած շինուածքներու յովէն երթալէն ետք, որոնք այնքան փոխուած էին որ անկարելի պիտի ըլլար ստանց ինչ ըլլալը հասկնալ : պղտիկ բակերէն անցնելէ ետք ուր կը տեսնուէին սակաւին վանքի մը խոր-

տառուին այն տեղերը, ուր պէտք են եւ կամ, եթէ կարելի է, գոցուին այն կողմի պատուհանները որ լոյս գալու համար նպատաւոր չեն այնքան, եւ պատուհաններ հաստատուին այն կողմերը, ուրկէ պիտի գայ առատ լոյս, տղոց աչքերուն չը վնասելու կերպով : Վարժարանները պէտք չէ գտնուին այնպիսի վայրի մը մէջ, ուր գէշ հոտեր միշտ նողկանք կազդեն կամ անխորժ ձայներ, կառքի ձայներ պատճառ կըլլան դասերը խանգարելու : Թեթեւութիւն մը որ աստիճան փլ մեծ ըլլայ սակայն, կարելի է մասնաւոր խիւր անոր պատճառելիք անպատեհութիւնները պարտել, հարկ եղած միջոցները ի գործ դնելով : սակայն մեր գաղափարական վարիչ մարմինները անհոգ եւ սղջա են այս վստահին : Պահ մը թողուց այն թերութիւնները կամ անհրաժեշտ բարեփոխութիւնները, որոց չը գործադրուելուն պատճառը ցոյց պիտի տրուի դրամի լինելը այն կէտերը որոնք կըրնան գործադրուիլ ի սէր դպրոցական աստղաբանութեան, առանց սանդղի մը ծախք ընելու :

Հիւժեմարտի համաժողովին մէջ խիստ կերպով դժմ խոսուեցաւ չոր աւելու դրութեան, իր բացարձակապէս վրնասակար աստղութեան, գիտակերպով փոշին մէկտեղէն միւր կը փոխադրուի պարզապէս, սեղաններուն վրայ, պատերուն վրայ, դպրոցական առարկաներու վրայ կրփոխադրուի եւ տղաք յաջորդ օր կուգան զայն կուլ տուլու :

Որ խնդարիտ տնօրէնը, դաստիարակը կամ ուսուցիչն է որ այս անտեղի անպատեհութիւնը լաւ մը հասկնալէ վերջ, պիտի թողու որ այս սպաննող դրութիւնը շարունակուի : Իայց ցաւտին այն է որ կան մեր դպրոցներու մէջ տնօրէններ եւ դաստիարակներ որոնք յետին տխմարի մը շափ գաղափար չունին փոշին վնասակարութեան վրայ : Խիստ ցաւալի է տեսնել տնօրէններ որոնք փոշին անվնաս կը դաւանին, դաստիարակներ կամ ուսուցիչներ որոնք փոշին ամպերուն ետեւէն կը դաստիարակեն աշակերտներուն եւ փոքր չեն ընեն գոնէ պատուհանները բանալով դասարանին օդը մաքրելու : Տեսեսները իրենց գործը դիւրացնել եւ հանգստութիւններն նայիլ միայն կը փորձեն : փոքրները շին գիտել որ այդ չոր պաշտպարութիւնը իրենց անտեղի ալ մտաբեր կըլլայ շատ անցած :

ասոնք տեսնեն, անոնց տղիտուութիւնը ներելի է : Բայց ինչ պիտի մտածենք այն տնօրէններուն վրայ, որոնք անփոյթ են այս դրութեան վերցնելու մասին :

Կիտէք թէ ինչպէս կալուին մեր դպրոցները : Իրիկունը երբ տղաք կարճակունք, տեսնուած կամ անտեսուելի ծակ թիթեղ մը ձեռքը, կրակայ հարեանցիորէն շրել սենեակները : Հազիւ մէկ կամ երկու պատուհան կը բացուի : Ընտր շատ անգամ բնաւ չէ բացուիլ, հազիւ թէ քանի մը ջուրի աւելի : փոշին խիստ թանձր ամպ մը կը պատէ չորս կողմ, աչք ջրտեսնելու աստիճան : Ետ անգամ պատճուած, քը թըն իւր ենթարկուած սղաք կը ցտուելն աւելուած պատաններու մէջ, որոնք լաւ մը կալ կուտան այս փոշիները Համաժողովին մէջ աստղաբանեցաւ թոյ լաւ թով կամ աւելով մաքրել սրահներ, տախտակամանները մաքուր պահելու այս գրութիւնը տուններու համար ալ աստղաբանեցաւ, բայց ինչ պիտի մտածէին համաժողովին գիտուն անդամները եթէ գիտնային որ մեր գրադրոցները տարին հազիւ մէկ անգամ թաց լաթի երես կը տեսնեն եւ տախտակամանները հազիւ տարին մէկ անգամ կը լաւացուին առատ ջուրով :

Դպրոցները գոնէ ամիսը մէկ անգամ լուալու, տախտակաման խոնաւ աւելով մաքրելու եւ գրասեղաններուն փոշին թաց լաթով մը մաքրելու դրութիւնը այնքան աննշան գոհութիւն չպատճառուի որ մեր գրադրոցներուն յարգելի տնօրէնները եւ ուսուցիչները պարտաւոր են հոգ տանել այս դրութեան անմիջական գործադրութեան : Ի սէր մարդկային աստղութեան եւ առիդաբանութեան մարդկութեան թընամի ահաւոր ախտի մը, որմէ դրժարաբար հազարաւոր մանուկներ եւ դպրոցական տղաք կը մեռնին աշխարհի մէջ, եւ մեր մէջ եւս շատ տղաք զոհ կերթան անոր առանց մեր գիտութեան :

Բժշկական հսկողութիւնը անհրաժեշտ է մեր վարժարաններուն, մասնաւոր որ մեր դպրոցներուն մէջ պայտուսավարները շատ անգամ անտեղեակ են աստղաբանական ամենայն տարրական կանոններուն իսկ : Տեսիւ պէտք է այնքան աստղաբանութեան դասերու, որք գրեթէ ցոյց չունին չորս մեր գործընթացն մէջ : Եւ աստղաբանութեան գաղա

տակաւած կամարները, ուր փոշինը անընդհատ խիտուած, փոխադրութիւններէն թուլցած, այլ եւս չիսի ճախին մըն էր, որուն երեսը կը լողոշին փլած քներ, ամեն տեսակ բեկորներ, գաւիթի մը տակէն անցնելէ ետքը զորս կը մայթէին փոշուն, գերաններ Արքան մտաւ անսահման բակ մը, գոցուած քառանկուն շինութիւններով, անհաւասար բարձրութեամբ, այնպիսի կտրատուած վերերը, ոմանք ճեղքուած ժայռի փլուզումներու հանգոյն, ուրիշներ մամապատ, այն աստիճան խառնի խուռն եւ կանաչաւէտ բուսականութեամբ ծածկուած, որ աւելի վայրի անստոր մէկ անկուն մը կը կարծուէր : Ետ, սեփա ուրիշ բան չտեսաւ եթէ սչ քան մը մեծահասար քարերու, կեղեւտ փայտերու : Հազիւ հազիւնուած գերաններու, ցիբու-

ցան գործիքներու, եւ այս ցտտին վերեւ լաստակերպի մը սղջաւատութիւնը, երկու խորհակներ օր կը գծագրուէին բակին կառուատ յառապելին վրայ, մտաւոր կ'անասնէին կը կայն վիզերովին, բոլոր անշուք եւ սրտանձնիկ կործանուած աստղաբանի մը ուր այնպատութիւնները ընդհատուած են :

Ետքը, խուլ ազմուկ մը լսել կարծեց, ինչպէս բրիչի մը ազմուկը հողը պիտի ատեն : Աղմուկէն աստղաբանութեան, շատակերպէն քանի մը մեկի սնդիկ, վեցանկուն եւ նոր փորուած փոսի մը մէջ, նշարեց բրիչը որ հողէն դուրս կըլլար եւ նորէն հոն կը մտնէր, կանոնաւոր ու կարճ ընկա հատումներով, աստիճան կարեւոր որոշելու զայն շարժող բազուկները : Այդ կողմը ուղղուեցաւ, կորսուելով օրմաքարի գէգերու եւ քարի կտորնե-

խելամտորէն եւ հարկ եղած կերպով աւանդուելով... կրնայ տղոց բարոյա- կանին ազդել...

Հա՛ւրկ է անգամ մըն ալ կրկնել թէ՛ առողջ միտք մը միայն կրնայ գոյութիւն ունենայ առողջ մարմնոյ մը մէջ...

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԳՆՈՒ ԱԿԱՆ ԱՐԱՐԳԻՆ

ՀՆԴԻՆԱԿԱՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱՅԻՆ ԺԱՐԸ

— 0 —

(ՎՄՏՈՒՄ ԵՒ ԵՔՔԵՆ ԲՈՒՆ ԶԱՊՈՒՄ)

(Ճար. նախ. քիւն)

Հարցուեցաւ Ժորիսի թէ 180 քիւր մէլինիթը ամբողջապէս գործածուեցա՞ւ թէ ոչ նոյն եղեռնական զէպ- քին պահուել... Պատասխանեց թէ ուրովհետեւ երկաթ անտուկին տարու- ղութիւնը յայտնի չէր մէլինիթները ամբողջութեամբ փրկել տանուեցան...

Մինչդէռ վաճառատան մէջ Ժորիսի գրասենեակը փոքր խաղաղութեամբ, հոն երկու հասցէներ գտնուեցան:

Երբ լազիւրի թոսի մէջ, անցնելով կրկն լեակներու, ցատկելով ծառի կոճերու վրայէն եւ վերջապէս, խը- քամարի մը խորը գտաւ Հայր Բան- Փիլի որ, դաքերը ջուրին մէջ, դեմքը ցրտնաթափաւ եւ կասկարմիր, կա- տաղորէն կը փորէր:

Բարի լոյս, յայր իմ, ըսաւ ար- բան:

Հայր Բանֆիլ գլուխը վեր առաւ եւ ճանչնալով զայն՝

Ա՛հ, դուք էք: պարոն արքա, ըսաւ հրճուածով եւ զարմացած: Անխաղաղութիւններու տաննի կուգաք: շատ ազնիւ էք: Ինչպէս կը տեսնէք յառաջանալու վրայ է:

— Ձեր բրիւլով հող ինչ կրնէք նա- յիմ, հայր իմ:

— Կը պեղես, պարոն արքա, հիմե- րը կը պեղես... բայց օգը շատ գէշ է:

Մէկուն վրայ գրուած էր Անթոն Բոյ՝ Ֆիլիպէ, իսկ միւսին վրայ՝ Ասէլ Պէրլիէ: Չուրիցիւրա՛ւ Աստուծէ՛ դատ քանուեցան՝ նաև կասկածելի եւ թարգմանու թեան կարօտ խել մը թուղթեր ու թերթի կտորներու Աստու- ճիւր մէջ կողմէն կը թարգմանուէին, միւս կողմէ բացատրութիւն պահանջ- ուեցաւ Ժորիսէ: որ ըսաւ թէ Անթոն Բոյ Ֆիլիպէ կը բնակի և այն անգի- հայ յեղափոխական վարիչներէն մէկն է: այս տեղի յեղափոխականները հա- զորակցութեան մէջ էին յիշեալ Անթոն Յիւրի հետ եւ երբ վաճառուեցան Պուլկարիա կերթար, Ժորիսի յանձ- նարարեց որ իրեն հետ թղթակցելու համար այս հասցէին գրէ, ուստի Ժո- ռիս ալ նոյն պատճառով արձանագ- րած էր Անթոն Բոյի անունը: Գալով «Ասէլ Պէրլիէ»-ի, առկայ ժրնէվի բուն Իրոջը կից կերպով վարչու- թեան հասցէն է, և Ժորիս թէեւ ինք այս անիծապարտ մարդոց ծրագ- րած եղեռնին զաղափարակից և գոր- ծակից գտնուած է, սակայն յետոյ Գոմիթէին ուրիշ եղանակով գործելու սրովման անհամար գտնուելուն պարագային, իր տարակարծիք գրու- նուելուն պատճառները Ընկերու- թեան զեկուցանելու և կամ իր անի- ծապարտ գաղափարովը քովի թէին խրատ տալու վայրագ մտադրութեամբ է որ պահած է անոր հասցէն: Ժորիս խոստովանեցաւ թէ անգամ մըն ալ հայ յեղափոխականներուն անիծա- պարտ հրատարակութիւններուն ամ- բողջը ժողովելով, անոնց յլատակար պարունակութիւնները քննելու փա- փաքով այս Ասէլ Պէրլիէ՛ հասցէին նամակ գրկած է քովի թէին: բայց այս հրատարակութիւններուն վո- խարժէքը բաւական կարեւոր գումար մը արծեւուն, ետ կեցած է գտնուեց տանալու զաղափարէն: Ասկէց զատ Ժորիս ըսաւ որ զէպքէն երկու օր ետք և իր ձեռքակալու ելէն առաջ նամակ մը գրած է Ընկերութեան և յայտարարած է որ եթէ եղեռնական արարքին մասնակցելով չկորցող փախ- չող անձինք կան գեո Պոլսոյ մէջ, և թէ ի մէջ կայրց կատապան Ժորիս Պոլիս կը գտնուի և կամ թէ Գոմիթէն որոշած է ուրիշ մարդիկ զրկել Պոլիս, ինք կը խոստանայ օգ- նել անոնց երբ իրեն դիմեն:

Ժորիսի գրասենեակէն գտնուած թուղթերը թարգմանուեցան: Աստու- ճիւր Արմէնիս՝ յէ և իր անիծապար- լական հրատարակութիւններով ծանօթ «Լիբորօքէն» կրադէն կարուած վա-

Հայր Բանֆիլը թողուց բրիւլը, սր- րեց իր երկայն եւ ցետով ցրցրուած մօրուքը, եւ վար ձգեց իր պարե- զօտը զոր մէջը պլլած էր:

— Ե՛տո գէ՛շ, կրկնեց... Եւ այս ջուրն է որ հողիս կը հանէ: ձեռու- լիդ փուէք: վեր ելլա՛մ: Ա՛հ, շատ լաւ ըրած էք գալով... Միայն թէ չեմ կրնար ձեզ ընդունել սենեակս... Երեւակայեցէք որ երկի, սանդուխը գողցեր են... Գերապայծառ ի՞նչպէս է նայինք:

Ուսելով հանդերձ, արքային օգ- նութեամբ, ծակէն բակը ցատկած էր: Թեթեւ շարժումով մը:

Պաղաքավարական խօսքերու փո- խանակումէն ետքի՛, արքան հար- ցուց՝ — Իրեմիս աս ձեր եկեղեցիին է: Երեւոնին փառուոյց ձեւ մը ա- ռաւ: Եւ, ցուցնելով վեցանկիւն մի- ջոցը, որ երբեմն փուշերով իսկ այ

օակար և Բարնալից յողուածներ էին, և յիշատակագիր կտրածներ՝ զարձեալ նոյն թերթերուն լրբը հը- րատարակութիւններէն: Աստուծ վրայ բացատրութիւն ուզուելով, Ժորիս պատասխանեց թէ անոնք ցանկերն էին յիշեալ թերթերուն մէջ Օսմ. կառավարութեան դէմ իր գրելիք յողուածներուն: ըսաւ նաև որ ինք մերթ ընդ մերթ յողուած կը զրկէր այդ թերթերուն, թէ Սօֆիայի մէջ պատահած պայթումէն մեռած վաճա- ղապուհ Քէնտրեանի կենսագրու- թիւնը կը գտնուի Դ օ շ ա կ ը ն կ ե- րու թեան կեզրոնատեղին, և ինք այս կենսագրութիւնը լրացնելու համար յողուած մը զրկած էր «Իրօշակի»-ն, բայց պայման դրած էր որ իր մահէն ետքը ժրայն հրատարակուի «Իրօշակի» մէջ: Հարցուեցաւ թէ քանի որ իր մահուան ժամանակը անձանթ էր, ինչ նպատակով նայն յողուածին հը- րատարակութիւնը յետաձգած էր: Պատասխանեց թէ իր կեանքը բնա- կան էր որ շատ կարճ պիտի ըլլար, քանի որ եղեռնական վատ արարքին գործադրութեան համար տեսնուած պատրաստութեանց համեմատ (Աստու- ռած արեւշատութիւն և երկար կեանք պարգեւէ մէր սիրեցեալ և վեհ. կայսեր) կուզուէր այդ վատ արարքը (օտարանպատակներու կողմէ գոյնուած ըլլալու կարծիքը առաջ ընել, և այսպէս, վեհ. կայսեր հան- ղկ պանծուիրութեան և հաւատար- մական զգացումներով գեղուն կայս. զօրքերուն և հաւատարիմ հպատակ- ներուն կողմէ ընդհանուր յարձակում մը բացարձակապէս պահով կը նը- կատուէր: ինչ որ քովի թէին անիծա- պարտ նպատակին էր: հետեւ արար, բացայայտ էր որ ինք նոյն միջոցին պիտի սպաննուէր իր կիրարկած պարտականութեան հետեւանքով, որով շատ ուշացուցած չպիտի ըլլար վաճառապուհի մասին գրած յողուա- ծին հրատարակութիւնը:

Ամբաստանեալ Ժորիս ըսաւ թէ վաճառապուհի հետ բարեկամանալէ և անոնց յեղափոխական կարծիքներուն և ծրագրուած զաղափարներէն տե- ղականալէ ետքը, վաճառ յայտնած էր թէ այս Գոմիթէները նախապէս Օսմ. Պանթոն օգը հանելու ծրագիր մը պատրաստած էին ժողովանակաւ, և ա- նոր գործադրութեանն ալ հետեւած, բայց վերջը այլ և այլ պատճառնե- րով մանաւանդ եղեռնական արար- քին նախապատրուածութիւն տրուելուն հետեւանքով, վերջոյ իշեալ ծրագիրը

սօր փորուած հողերով ծածկուած էր. եւ զոր կը շրջապատէր ցիցերու վրայ լարուած բարակ պարան մը, պատաս- խանեց:

— Այս ամէնը, իմ եկեղեցի՛ս է... Այո՛, որիւրի պարոն արքա, այս ամէնը... եւ որո՞ւ մտքէն կրնար տնց- նիլ որ ես պիտի վերայնէի զայն: Կէ՛:

— Վերայնու՛ած... վերայնու՛ած. ըսաւ արքան որ կարծեց թէ վանա- կանը իր քիթին խնջալ կուզէր... Իայց քառասուն տարիներէ ի վեր է որ կը շինէք... եւ զեռ րան մը չը կայ մէջտեղը:

— Իհարմ մը չկայ մի՛... պոռաց հայր Բանֆիլ մեծատարած եւ մոյզցիկ ժէս- թով մը ընդգրկելով՝ շինուածանիւ- թերով ծածկուած ամրող բակը... Է՛ն շատ աղէկ հապա ասո՞նք... հապա աս ամէնը... ասոնք ինչ են ուրեմն...

մէկդի թողուած էր: Ստուռէլ Ծայն ալ յեղափոխական անիծապարտ մար- միներուն մէջ մասնաւոր դիրք մը կը գրաւէր. եւ նոյն իսկ 1904 Փետ- րուար 18 ին Սօֆիայի մէջ գումար- ուած խռովարարական ժողովին մէջ, ուր որոշուեցաւ եղեռնագործութիւնը, ուրիշ յեղափոխականներու հետ ինք ալ ճառ խօսած էր:

(Շարունակելի)

ՅՈՐԸ ՈՐԻՆ

Ներկայ անգլիական ազատական դահլիճին մէջ՝ մտաւ և Լորտ Լաւոնտ Ֆից-Մօրիս, կրտսէր եղբայր Էալ- կին արտաքին գործեր նախարար Լորտ Լանքաստընի, օրպէս փոխ տե- նադպիր արտաքին գործերու: Ան- կայ լուսեղբու դահլիճին մէջ, պիտի ներկայանայ Լաւոնտ Ֆից-Մօրիսը ար- տաքին քաղաքականութեան սեփա- կան հարցերու մասին, որ այլ եւս մուտք չունի Լոտարտ կրկն օրպէս անգլալ Ֆրանսիոյ խաղաղական դահլիճին: Լորտ Լաւոնտ Ֆից-Մօրիսը 1880-ին անգլալ եղած է երրորդական յոսանա- խմբին, որ գծեց Պէրլիէի միջազ- ղային համաժողովի հիմնու վրայ, արեւելքի լարենտրոգման կազմակեր- պական ծրագիրը:

Նա շատ մտէն տեղեակ է արեւ- լելեան խնդրին. անոր դահլիճին մէջ մտնալը, որպէս արտաքին գործոց նախարարի օգնականը, ապացոյց է թէ՛ արդի ազատական դահլիճը իւր ուշադրութիւնը դարձնելու է Արեւ- լելքի վրայ՝ այն ինչ իւր ձգտումները չէր վարակէր արտաքինութեան, երբ կը- ղավարութեան ընդդիմադիր կու- սակցութիւնը կը կաղմէր:

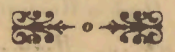
Ներպիտոյ եւ նա մանաւանդ Պոլսոյ քաղաքական շրջանակներու մէջ ա- մենամեծ հետաքրքրութեամբ կը հե- տեւին անգլիական ներկայ դահլիճին րունելիք քաղաքականութեան: Սեւ ամպերը՝ երթալով Երեւելքի երկրներ վրայ կը կուտակուին մերթ ընդ մերթ փոքրիկ կայծեր արձակելով: Երեկի արձարուած Մակեդոնական կայծը կը մարի, վաղը բռնկու- պայմանաւ, բայց նա կը ձգէ իւր հեռքը, նա ունի իւր նշանակու- թիւնը, կեանքը՝ Սոյլթանական կայսրութեան ճակատագրի պատմու- թեան մէջ:

Այսօր զուրա՞ կը ցայտէ ուրիշ կայծ մը, կարծիք Սուլթանի կեանքի

Այսինքն թէ խիստ ցտորիկ մտքը լմկած է... հիմա, միմեան չինքը կը մնայ... բայց վրան ցրց քեզ մը երթայինք:

Արքան մերժեց ձեռնապահ կրա- նիւթի դառնուածի մը վրայ, վաճա- կանը առանց աւելի պնդելու կեղե- ուեցաւ խճաքարերու կոյտի մը վրայ արքային դիմացը: Եւ երկուքն ալ իրարու նայեցան, Հովը աւելի ուժ- ղին կը փչէր. արագանելով անձ- րեւը որ կը հաշմէր երկինքը շեղ ու մտրակող գիծերով: Ատեն պտեն, պապէն անջատած քարեր, զեաին կիյնային: Թոյլ աղմուկով մը, եւ որձաքարի կտորուանքներ օդին մէջ կը թռչէին:

(Շարունակելի)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Պօլիս 7 դեկտ.— Խուրքիան կը շարունակէ իր պատերազմական պատրաստութիւնները Պուլկարիոյ դէմ. Անտրիանպօլի նահանգը զրկուցան նոր արագահարուած թնդանօթներ, որ ասկէց 2 ասրի առաջ յանձնարարուած էին Գրուրի գործարանին:

— Սուլթանը Արիպօսու ու զարկած է 500 շափ մոլլաներ և հոն հրատարակուող Արաքէն, համախառնական գաղափարի ընդլայնման օրկան լրագրի միջոցաւ սկսած է Արիպօսու արապները գրգռել քրիստոնեաներու դէմ: Արգէն քրիստոնեաներու և արապներու միջև տեղի ունեցած են կռիւներ: Քահրէ և Ալեք սանդրիա բնակող քրիստոնեաները սկսած են զինուիլ, մի սիւլմաններու յարձակումներուն դիմագրելու նպատակով:

Անգլիական կառավարութիւնը հրամայած է քաղաքին զինուորներուն միջոց կազմ ու պատրաստ գտնուիլ վերջին օրերու Ալեք սանդրիա հասած են անգլիական վեց զրահաւորներ, ցամաք հանած են բաւական թուով զինուոր և արագահարուած թնդանօթներ:

Պօլիս 8 դեկտ.— Կիմացնեն թէ՛ 35,000 զինուորներ եկեմէն են կանչուած է: Եւ կըսուի նաև թէ Միրալայ պէյր իր բանակով Սերաստիայէն մեկնած է դէպի Սերսին եկեմէն երթալու համար: «Համախառն» բանակը որուն հրամանատարն է Միրալայ պէյր, նշանաւոր հանդիսացած է հայկական կոտորածներու ժամանակ: Տէրութեանց հրապատանքը բոլորքցին, Բանակին մեկնումը պիտի չեղարացնէ անկարգութեանց պատճառներէն մին:

— Պօլսոյ Սկիւտարի բարձունքը, Միսաչ եկեղեցիին և վարժարանին ճիշդ ետեւ կողմը կառուցուած Ամերիկեան ազգականց բարձրագոյն Քոլէժին մէկ մասը այրեցաւ: Հրդեհը առաջ եկած է նոր գլուխեմաք հաստատուած շերմարոշի մեքենային խողովակներուն սուտիկ տաքանլէն: Դէնքը և կարասիները ապահովագրուած էին:

— Իանի Պօլսոյ թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ: Սուլթանին դէմ սարքուած մահափորձի հեղինակներուն դատաւարութիւնը որ տասնհինգ օրէ իվեր է որ տեղի կունենայ, գեռայնքան օրեր ալ պիտի տեւէ:

Սղեանագատ ատեանին նախագահը իր ըրած հարցումներով իզուր կուզէ չփոխեցնել Թորիսը, վերջնականապէս մերժեց պատասխանել գրեթէ միշտ իրեն ուղղուած նոյն իմաստ հարցում:

նեքուն: Թորիս բացարձակապէս մեղադրեց հայերը կոտորողները. ճշմարտութիւն մը որուն համար նախագահը կուզէր որ Թորիս կոտորողներուն իրաւունք տայ: Թորիս նոյնպէս բացարձակապէս յայտարարեց թէ թիւրք սուրկականութեան լրտեսները Պօլսոյ հայերէն բռնի գրամ կը պահանջէին, հակառակ պարագային, սպանալով զանոնք իբր յեղափոխականներու գործակից կառավարութեան ամբաստանել:

Միւս ամբաստանեալներն Թորիսի համարձակ ընթացքէն և եւրոպայի ունկնդիրներու ներկայութեան քաջախիտութեամբ յայտարարեցին թէ իրենց հարցաքննիչ դատաւորին առաջ ընած խոստովանութիւններն սպանալիքի և բռնութեան ներքեւ ըրած են: Հայ բանտարկեալներէն մին ըսաւ թէ տակաւին կը կրէր տաքին վրայ այն նշանները զոր ընդունած էր, և ուրիշ մըն ալ ամբաստանեց ընդհանուր դատախազը բռնով որ սպանալիքներու տակ ինք ալ ստիպուցաւ չըրածները ըսելու: Ի՞նչպէս տեւ ամբաստանեալներուն մեծագոյն մասին պօմպաներ և պայթուցիկներ պահած ըլլալին հաստատուած է և այդ պատճառաւ կառավարութիւնն այս ատենց Սուլթանին կեանքին դէմ գաւազարութեան մեղաւորից ըլլալը կուզէ փաստ բռնել, բայց անոնք ալ կը պատասխանեն թէ իրենք ստիպուած էին այդ պայթուցիկները պահելու, վախալով որ, եթէ մերժէին, հաստատապէս գիտէին թէ պիտի սպաննուէին կօմիտէին կողմէն:

ԻՌԻՄԻԱ

Բեթերսպուրկ 1 դեկտ.— Արտակարգ մտղովն մէջ որ տեղի ունեցաւ Յարսթօ գիւղը, մեծաքանակութեամբ համաժողով գտնուած է Տուճաչի ընդունութեան իրաւունքներուն ընդլայնման մասին սակայն յանձնարարած է հաստատ պահել ընտրութիւններու օկզբունքի գոտակարգի վերածուած, օգոտոս 6 ին Մանիֆէստով նախագծուած:

— Մովակալ Բոժտէսովնիսի և իր սպայակոյտը, այս գիշեր ժամը 6 ին հոս հասան:

— Պէրլին 7 դեկտ.— «Լոգալ Անցալկէր» լրագիրը Բիկաէն կիմանայ թէ՛ քաղաքական չօրքն ալ ապստամբներուն միացած է: Քաղաքը ուժակոծուած, և բոցերու մէջ է:

— Լոնտոն 7 դեկտ.— Թայմզ լրագիրը հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Բիկաէն. «Յեղափոխութիւնը մեծ ծաւալ կառնէ, քաղաքին շուրջը ընդհարում կար կանոնաւոր և ապստամբ չօրքերու մէջ, բանակը ետ

քաշուցաւ: Յեղափոխականները շատ մը զինուորներ գերի բռնեցին:

— Լոնտոն 7 դեկտ.— «Տէլիֆոն» լրագիրը Օտեսայէն կիմանայ թէ՛ հոն հրէաներու թաղին մէջ սուրսօվելի կոտորած եղած է. 95 վաճառատուներ քաղաքներու կողմէ աւարի տրուած են, Բնակչութիւնը կը գաղթէ:

— Բեթերսպուրկ 7 դեկտ.— Մոսկուայի շրջանակի երկաթուղիներու պաշտօնէութեան միութիւնը՝ Բեթերսպուրկի գործաւորական միութեան պատասխանեց թէ՛ համաժողով է ընդհանուր գործադուլի:

Միւսայն պատասխանը տրուած է նաև Մոսկուայի տպագրական գործաւորներէն, այս վերջիններս յայտարարած են լրագրապետներուն թէ՛ փակուելէ սկսեալ գործադուլ պիտի ընեն:

Բեթերսպուրկ.— Մոսկուայի Ձէմսովօի նախկին նախագահ պարոն Տիմիթրի Դոբրով, քիչ ժամանակէն նախարարապետանուանուելու է, Վիթէին տեղ, և իր հետ միասին կառավարութեան գլուխ պիտի անցնին մի քանի ուրիշ Ձէմսովօներու նախագահները:

— Պէրլին 7 դեկտ.— Գերմանական կառավարութիւնը Բիկաքաղաքը զրկած է 10 վաճառականական շոգենաւել, իր հպատակները առնելու համար:

— Ֆրանքֆորդ 8 դեկտ.— Պօլսէն «Պրանզֆուրթեր Յայթուկ» լրագրին կը հեռագրեն: Կովկասէն հասած են նոր 2000 թաթար գաղթականներ, թիֆլիզի, Պապուր և Պաթումի մէջ կրտիք կատարեալ անիշխանութիւն:

— Թիֆլիզի մէջ թաթարները մոնիթով հարց յարցաւորին, ըզրոր հոն գտնուած ենք կոտորած են: Գաղաքին մէջ կը տեւէ անօ սարսփառութիւն:

— Էրզրումի պարսիկ մեղադարձութիւն կոտորած եղած է հայաց և թաթարներու մէջ: Երկուսն է 2000 հոգիի շափ կրակէն վերջը, իւրովարները հրէջլած և քաղաքը:

— Էքսթրեմորիսուի բոսնի պաշտոնեաները գործադուլ ըրին: ցրուիչները յարձակեցան նամակատու վրայ և կոտորեցին նամակատուները, գրաւեցին նամակաց պարկերը և բոլոր հասած նամակներն ալ բզիկ բզիկ ըրին: Ոստիկանութիւնը միջամտելով երկուստեք կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որոց միջոցին երկու սուտիկաններ վեցհարուածեանով վիրաւորուեցան:

— Լիվոնիոյ մէջ ապստամբներուն թիւն է 60,000:

դէմ եղած մահուան փորձի հեղինակներու ձեռքով:

Պէրլին կառավարութիւնը խստօրէն պահանջած է Թորիսի յանձնուելը, իրենց միջեւ գոյութիւն ունեցող պայմանագրութեան հիմերու վրայ: Արգէն թրքական դատարանի կողմանէ, մահուան վճարարին կարգացուելն առաջ, Պէրլին կառավարութեանը, որպէս բողոք, դատարարներ ձգած ու քայած է:

Սակայն թրքական կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ՛ իր դատարանին արձակած վճիռը գործարբելի է, որովհետեւ առանձնաշնորհումներու դաշինքին մէջ նախատեսուած չէ՛ կառավարութեան պետին: Պէրլինը յարձակուած կէտը:

Թուրքիան շատ հաւանական է, որ պիտի թափէ իւր վերջին ճիգը: Թուրքիայը չը յանձնուի համար Պէրլինի կառավարութեան, եւ այսօրին պատճառով կը վախցուի, որ ձագի քաղաքական լուրջ վեճ մը երկու կառավարութիւններու միջեւ:

Պէրլինը ազատական կուսակցութիւնները խստօրէն կը պահանջեն իրենց կառավարութեանը, բնաւ յետս չընկնել իր պահանջին, որուն ձայնակցելու են անշուշտ եւ միւս կառավարութիւններու ազատական կուսակցութիւնները: Արգէն Թորիսի մայրը իւր դիմումներով տուած է առաջին զարկը, սակայն հարց է թէ՛ ի՞նչ կրնայ ընել Պէրլինը: Թուրքիոյ դէմ, իւր իրաւունքը կամքը յարգել տալու համար, եթէ այս վերջինը յամառի դիմագրել, պատեւազմիլ... Ենթադրելի չէ:

Այս պարագային, Պէրլին իրաւունքներու պաշտպանութեան ատենանը հանդիսանալու է Անգլիան՝ որ ունի հօրենական իրաւունք եւ պարտականութիւն:

Ուստի այս նորածագ հարցը սեփական չէ միայն Պէրլինի աջ եւ Անգլիոյ: Գործնալ Սուլթանի դէմ կանգնելու է Անգլիոյ սպանական ստուերը՝ քմծծաղը ելեսին—Սուլթանի երազներին յաւիտենական խրտուրիւկը:

Եւ այս առիթ պիտի ըլլայ վերստին Անգլիոյ ձեռքը, իսկ իրաւունք համար Սուլթանի շոյած համախառնութեան քաղաքականութիւնը (որուն հաստատ կը վստահ այնքան զրամ եւ ճիգ) և այժմայն սպանալիքներու ունեցութիւնը, որովհետեւ յայտնի միջազգային նաւային ցոյցին առթիւ յերթերու անհաւ իրական սպանալիքով մը թող ուղեց փչել Անգլիոյ չաչքին: Երբ լուրջի ստիպումով էր անտարակոյտ, որ Պօլսոյ արապները գործոց նախարարութիւնը տարաձայնեց թէ՛ Բէնպաի, Հնդկաստան, մի. օրէ մեծները բողոքագիր մը ուղղած են նախարարութեան, Անգլիոյ վարժուէրին համար Թուրքիոյ հանդէպ: Երազ, երազ եւ միշտ երազ: Համախառնութեան խալիֆայութիւնը եւ 300 միլիոն միւսիւլմաններու հրամանատարութիւնը երազած ծամանակ, Անգլիոյ մէկ զարկով, Սուլթանը որ մը կը կորսնցունէ եւ իւր արգիւ անուանական խալիֆայութիւնը ինչ որ կը հաստատեն Արաբիոյ վերջին ապստամբական շարժումներն ու ձգտումները:

ՆԱՄԱԿԱՍՏՈՒՓ

Կերմէնի կայարան Միսո Չոփուշ Մուրատեան.— Ստացանք 15 ֆրանքը:

Թրքիա Օգնա Յարութիւն քհնյ. Սարգիսեան.— Ստացանք 8 ֆր.